

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ**

**УЛОГА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА
У ОДРЖАВАЊУ МЕЂУНАРОДНОГ МИРА
ДИПЛОМСКИ РАД**

МЕНТОР:

**др Зоран Кековић,
редовни професор**

КАНДИДАТ:

Милош Алексић

Београд, 2018. године

САДРЖАЈ

УВОД	3
ДРУШТВО НАРОДА	4
ОРГАНИЗАЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА	4
Настанак ОУН.....	4
Циљеви ОУН.....	5
Начела ОУН.....	6
Чланство у УН.....	6
Органи Уједињених нација.....	7
МЕЂУНАРОДНЕ КРИЗЕ.....	9
МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ.....	12
ПОСТХЛАДНОРАТОВСКЕ КРИЗЕ.....	18
Руанда.....	18
Босна и Херцеговина	19
Косово	21
Либија.....	22
Сирија.....	24
САРАДЊА УН И РЕГИОНАЛНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА	25
УТИЦАЈ ГЛОБАЛНЕ ПОЛИТИКЕ УН НА РЕШАВАЊЕ КРИЗА	27
ЗАКЉУЧАК	29
ЛИТЕРАТУРА.....	31

УВОД

Почетак деловања организације Уједињених нација био је показатељ да свет улази у период разрешавања сукоба и проблема који се Другим светским ратом нису могла решити. Основни циљ Уједињених нација јесте очување међународног мира и безбедности и проналажење средстава за мирно решавање сукоба. Због права вета сталних чланица, које су велике силе некада користиле ради остварења својих интереса, Уједињене нације некад нису биле у могућности да остваре свој примаран циљ, очување међународног мира и безбедности.

Повеља Уједињених нација стекла је ауторитет светског устава, чији базични принципи имају обавезујућу снагу за све међународноправне субјекте. Ова организација настала је као последица једне од највећих катастрофа у историји човечанства, Другог светског рата, са циљем да такве сукобе у будућности спречи. Уједињене нације имају велика овлашћења у циљу одржања светског мира. Уколико начини за мирно решавање сукоба не доведу до жељеног решења, Савет безбедности је овлашћен да изађе из домена мирног решавања сукоба и прибегне превентивним или принудним мерама, како би наметнуо вољу сукобљеним странама, што је предвиђено Повељом Уједињених нација.

Поред тога што је протекао дуг период од оснивања Организације, па све до данас, циљеви и начела, која су дефинисана у Повељи УН, и даље су остала неостварени идеали за међународну заједницу. Глави разлог за то лежи пре свега у сукобу великих сила, као и њихових различитих намера, и то што се међународну заједницу и даље суочава са ратовима, побунама, етничким сукобима.

ДРУШТВО НАРОДА

Идеја о стварању једне универзалне међународне организације требало је да буде реализована по окончању Првог светског рата, оснивањем Друштва народа на Конференцији мира у Версају априла 1919. године.¹ Стварање Лиге народа чинило је део мирног решења које је окончало Први светски рат. Њен основни задатак био је да путем система колективне безбедности осигура очување међународног мира и унапређење сарадње међу државама. Међутим ефикасност Лиге било је ометано правним и структурним недостацима и политичким проблемима.

Практично, Друштво народа је престало да постоји 1939. године, јер није успело да спречи избијање Другог светског рата, што је био један од примарних циљева њеног оснивања. Поред неуспеха ове организације, мора се истаћи да је Друштво народа први озбиљан покушај зближавања народа.

ОРГАНИЗАЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

Настанак ОУН

Стварање ове организације започето је још у време Другог светског рата. Главна мотивација за стварање новог међународног система колективне сигурности били су разарајући ефекти Другог светског рата. Од историјског значаја био је сусрет америчког председника Рузвелта и британског премијера Черчила 1941. године на коме је усвојена прокламација позната као Атлантска повеља, на чијим би принципима требало да буде засновани мир, безбедност и сарадња међу народима и државама у послератном међународном поретку.² Када су САД ступиле у рат против сила Осовине (Немачке, Италије и Јапана), Атланска повеља интегрисана је у Декларацију Уједињених нација, која је усвојена и потписана у Вашингтону, 1. јануара 1942. године од стране 26 земаља чланица антихитлеровске коалиције. Овим актом формиран је војни савез под називом Уједињене нације.

¹ Вучинић З. (2013). Међународно јавно право. Београд: Факултет Безбедности, стр. 141

² Два лидера састали су се на америчком броду, на Атлантику, па је због тога документ назван Атлантска повеља.

Оснивачка конференција Уједињених нација одржана је у Сан Франциску, која је почела 25. априла 1945. године и трајала до 26. јуна 1945. године и на њој је педесет држава учесница потписало Повељу УН, која је ступила на снагу 24. октобра исте године, пошто су је ратификовали пет сталних чланица Савета безбедности.

Као основни и најважнији циљ Уједињене нације су утврдиле очување међународног мира и безбедности, па у ту сврху су установиле систем колективне безбедности, који подразумева предузимање ефикасних колективних мера од стране држава чланица, али преко надлежних институција ове организације.

Циљеви ОУН

Повеља Уједињених нација у првим одредбама дефинише циљеве Организације. Као основни циљеви наводе се:

- **Одржање међународног мира и безбедности** и у ту сврху предузимање колективних мера ради спречавања и отклањања претњи миру и сузбијање акта агресије или других повреда мира, као и постизање мирним средствима.
- **Развијање међу нацијама пријатељских односа** - овај циљ је заснован на поштовању начела равноправности и самоопредељења народа и предузимање других одговарајућих мера ради учвршћивања општег мира.
- **Постизање међународне сарадње, решавање међународних проблема, економске, социјалне, културне и хуманитарне природе и унапређење и подстицање поштовања права човека и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик или веру.**
- **Сврха Уједињених нација је да постану седиште за усклађивање акција предузетих ради постизања ових заједничких циљева.**

Начела ОУН

Уједињене нације према Повељи делују у складу са општим начелима савременог међународног права, које обавезују све државе чланице, као и организацију у целини.

Та начела су:

- Начело суверене једнакости свих чланица УН
- Начело савесног испуњења обавеза преузетих у сагласности с Повељом, како би се сваком члану осигурала права и повластице које проистичу из чланства
- Начело решавања међународних спорова, тако да међународни мир и безбедност, као ни правда, не буду повређени
- Начело обавезе уздржавања од претње силом или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности сваке државе или на сваки други начин несагласан с циљевима УН
- Начело обавезе свих чланица да пружају УН сваку помоћ у свакој акцији које оне предузимају у складу с Повељом и да се уздржавају од давања помоћи свакој држави против које УН предузимају превентивну или принудну акцију
- Начело обавезе УН да обезбеђују да државе које нису њене чланице поступају у складу с овим начелима у мери у којој је то потребно ради одржавања међународног мира и безбедности
- Начело немешања УН у питања која су по својој суштини у домену унутрашње надлежности која, међутим, неће утицати на примену принудних мера предвиђених у глави VII Повеље.

Чланство у УН

Према Повељи, чланови УН се дела на чланове осниваче и накнадно примљене чланове. Чланови оснивачи су оне државе које су потписале и ратификовале Повељу. Чланство у УН се не добија аутоматски, након изјављене воље заинтересоване државе, већ је неопходно да испуни одређене услове како би постала чланица. Ти услови су да је држава мирољубива и да је способна и вољна да извршава обавезе садржане у Повељи. Почев од 2011. Године. Уједињене нације имају 193 чланице. Међу њима су све међународне признате нације, изузев Ватикана, Палестине, Нијуеа, Кукових острва и Републике Кине.

Органи Уједињених нација

Организациона структура Уједињених нација успостављена је у складу са начелом хијерархијске подређености, начелом повезивања централних органа УН са периферним органима и начелом координације. Органи Уједињених нација који доносе политичке одлуке састављени су од представника држава чланица (Генерална скупштина, Савет безбедности, Економски и социјални савет и Старатељски савет). Међународни суд састављен је од судија изабраних у личном својству, док Генерални секретар представља инокосни орган, који не заступа своју државу.

Генерална скупштина је пленарни орган УН у којој су заступљене све државе чланице, а свака од њих има један глас, без обзира на бројност делегације. Редовна заседања Генералне скупштине су у септембру сваке године, док ванредна заседања сазивају се на захтев Савета безбедности или већине чланица УН. Надлежности Генералне скупштине је да прима и разматра годишњи извештај генералног секретара, Савета безбедности и других органа УН, да разматра и одобрава буџет УН, да врши изборне функције, да, на препоруку Савета безбедности, одлучује о пријему држава у чланство УН, да препоручује мере у циљу мирног изглађивања сваке ситуације, да даје овлашћења органима УН, осим Савета безбедности.

На основу резолуције „Уједињених за мир“, Генерална скупштина може да доноси одлуке о покретању механизма мировних мисија у тренуцима када сматра да је нарушен мир у неком делу света, а Савет безбедности је блокиран ветом од стране својих сталних чланица.

Одлуке о важним питањима Генерална скупштина доноси двотрећинском већином чланова, док одлуке о свим осталим питањима доноси већином присутних чланова који гласају. Све своје одлуке Генерална скупштина доноси у виду резолуције или препоруке.

Савет безбедности је један од шеста главних органа УН, коме је поверена највиша одговорност за очување међународног мира и безбедности у свету. Он је највиши орган у систему колективне безбедности . У надлежност Савета безбедности спадају и

одређене изборне функције које врши заједно са Генералном скупштином, као што су предлагање за пријем у чланство УН, суспензија чланства, искључење из чланства.

Савет безбедности се састоји од сталних и несталних чланица. Сталне чланице Савета су представници пет великих сила – Русија, Кина, САД, Велика Британија и Француска. Стални чланови имају право вета, тј да негативан глас само једног члана може да спречи рад овог органа у области очувања међународног мира и безбедности. Несталне чланице Савета бира Генерална скупштина на период од две године и обухватају 11 држава чланица.

Савет безбедности има двоструку улогу, да испитује сваки спор или ситуацију која може да угрози међународни мир и безбедност и помогне у проналажењу решења и да предузме превентивне или принудне мере у случају угрожавања мира, нарушавања мира или напада.

Економско-социјални савет делује под руководством Генералне скупштине. Решавање сложених економско-социјалних проблема посматран је као кључан услов очувању међународног мира и безбедности. Као један од основних задатака ове организација постављено је решавање тих проблема.

Старатељски савет има надлежност да надгледа управу над територијама које се налазе у систему старатељства. Када је Генерална скупштина усвојила Декларацију о давању независности свим колонијалним народима, формиран је Комитет за деколонијализацију, који је преузео функцију Старатељског савета.

Секретаријат је тело које првенствено служи да помогне другим органима Уједињених нација у њиховом раду. На челу Секретаријата се налази генерални секретар, кога бира Генерална скупштина на предлог Савета безбедности на период од пет година.

Међународни суд правде је главни правосудни орган Уједињених нација. Суд је састављен од 15 судија које бира Генерална скупштина, а седиште му је у Хагу.

МЕЂУНАРОДНЕ КРИЗЕ

Уједињене нације кризну ситуацију дефинишу као „озбиљан поремећај функционисања заједнице или друштва, који укључује широке људске, материјалне, економске или еколошке губитке и утицај који превазилази способности погођене заједнице или друштва да се суочи са сопственим средствима.³

Повеља Уједињених нација пружила је детаљан правни оквир кроз који су Савету безбедности доступне мере којима би се могле реаговати на претње међународном миру и безбедности. Политичка неслагања међу сталним члановима на почетку периода Хладног рата значила је да је било немогуће остварити такве мере на било ком значајном нивоу у трајању од четири деценије.

Период Хладног рата представља заоштравање односе између две суперсиле. Са једне стране, САД је понашање Совјетског Савеза на међународној сцени третирао као претњу Западу, док, са друге стране, Совјетски Савез је понашање Запада третирао као покушај стварања фронта против социјализма⁴ у суседним државама, то јест у земљама Источног блока. Свет је био подијељен на два блока, у којима су доминирају обе суперсиле, САД и СССР, и ефикасно парализирале способности Савета безбедности да смислено реагују на претње и кршење мира.

Сваки покушај других чланова Савета безбедности да одговоре на ситуацију која је падала под њихов утицај била би одложена стављањем вета једне од ове две суперсиле. Класичан пример је Вијетнамски рат, вероватно најтежи оружани сукоб тог периода, који се једва појављивао на дневном реду Савета безбедности током свог трајања. Рат је само разматрао Савет у четири наврата, али никакве мере нису усвојене.

³ Међународна стратегија УН за смањење настанка катастрофа

⁴ **Социјализам** чини скуп политичких и економских доктрина, од којих се већина односи на политичке покрете, чији је циљ да спроведе те доктрине у пракси. Ти покрети замишљају и заговарају систем друштвене организације у којем су власништво и расподела добити од производње подређене друштвеној контроли.

Такође, ситуације у којима су Уједињене нације биле само немоћан посматрач јесу за време кубанске ракетне кризе 1962. године, када се свет налазио на ивици нуклеарног рата због сукоба СССР и САД, који се завршио повлачењем пројектила са Кубе од стране СССР, уз обећање добијено од САД да ће повући своје пројектиле из Турске и да никада неће напасти Кубу. Затим, Уједињене нације нису биле у стању да спрече совјетску инвазију на Мађарску (1956), Чехословачку (1968) и Авганистан (1979).

Током Хладног рата, за колективну сигурност не може се рећи да је функционисао на нечем више од врло ограниченог нивоа. Државе су настојале да заштите своје безбедносне интересе путем традиционалних механизма, као што је закључивање споразума о колективној одбрани, јер мало њих се ослања на Савет безбедности да гарантује њихову сигурност. Два најистакнутија примера колективних одбрамбених савеза формираних у раним данима Хладног рата су НАТО и Варшавски пакт, успостављени су фундаментално да се супротстављају потенцијалним претњама од држава у оквиру блока који чине други савез.⁵

Без обзира на парализацију Савета безбедности током хладноратовског периода, у извесним аспектима креативно је развијен систем колективне безбедности УН-а, како би се организацијама омогућило да дају значајан допринос одржавању међународног мира и безбедности, иако далеко у ограниченој мери него што би могло бити случај да су велике силе спремне да лакше сарађују. Три развоја догађаја указују на креативан приступ спровођењу колективне безбедности током овог периода: одговор на агресију на Републику Кореју, резолуцију о јединству за мир и појаву мировних мисија УН.

Период Хладног рата утицао је на то да Кина, највећа држава на свету, буде спречена да учествује у активностима Уједињених нација до 1971. године, иако Кина представља једну од држава оснивача ове организације.

Политика Хладног рата довела је до необичног преокрета, Тајван је стално чланство у Савету безбедности преузео уместо Кине. Такође, Повеља Уједињених нација није дозвољавала њеним члановима право на напуштање чланства у овој организацији и

⁵ Wilson G., (2014), The United Nations and Collective Security

није предвидела казнене мере због напуштања чланства, што је позитивно утицало на положај ове међународне организације.

Међутим, Генерална скупштина је на 26. заседању усвојила Резолуцију бр. 2758, којом се Република Кина искључује из Организације, а замењује је Народна Република Кина и која постаје једна од пет сталних чланица Савета безбедности. Овом Резолуцијом се Народна Република Кина признаје као једина легална власт целе Кине.

Једини значајан случај извршних војних радњи предузетих од стране Савета безбедности у периоду Хладног рата дошао је после инвазија Северне Кореје на Републику Кореју 1950. Способност Савета да одобри војну акцију, као одговор на агресију, била је могућа само због одсуства Совјетског Савеза у то време у знак протеста због не-пријема комунистичке Кине у Уједињене нације. Савет безбедности је истакао да напад на Републику Кореју представља кршење мира. Уследила је препорука да "припадници Уједињених нација пружају такву помоћ Републици Кореји што је можда неопходно како би се одбили оружани напади и обновио међународни мир и сигурност у тој области. Коначно, Савет безбедности препоручио је државама чланицама које пружају снаге или помоћ на основу резолуције 83 да се такви ресурси дају јединственој команди под Сједињеним Државама. Тражила је од САД да именују команданта снага и да Савету пруже извештаје о активностима које су предузеле снаге. Употреба заставе УН-а од стране снага такође је била овлашћена. Акција је успјела да промени инвазију Сјеверне Кореје и заврши када је споразум о снагама УН-а и Сјеверне Кореје коначно договорен 1953. године.

У операцији је учествовало 16 држава, а САД су обезбедиле већи број снага. Савет безбедности имао је мали надзор над операцијом, осим захтева из резолуције 84, по коме су САД преузеле обавезу да извештавају Савет о предузетим акцијама. Ипак, Савет безбедности, путем позива да државе пруже војну помоћ Републици Кореји у циљу промене агресије на северну Кореју, претворио је акцију у војну операцију УН-а, која је била операција која се покренула под надлежности УН-а. Два кључна фактора омогућила су да Кореја буде изолована инстанца извршних војних мера под надлежношћу УН. Прво, одсуство СССР-а од Савета безбедности било је пресудно. Да је био присутан, сигурно би ставио вето на релевантне резолуције које је усвојио Савет. Друго, циљеви спољнополитичких политика САД-а такође су били централни. Она је

обезбедила већи део снага и обавила операцију, и јасно се сматрало да има улогу националних интереса у заштити од ширења комунизма који је подупирао свој приступ ситуацији у Кореји.

Република Кореја је била важна држава САД у контексту Хладног рата, након што је пала у западни логор након Другог светског рата, док је њен севернокорејски комшија пао под совјетски утицај. Стога, акција која се одвијала у Кореји је производ јединствених околности које не би биле присутне ни у једној другој тачки током Хладно-ратног периода и служе за јачање ограничења колективног система безбедности, посебно у мери којом се ослања на интересе и јединство велике моћи.

Према Повељи, предвиђена је минимална улога за Генералну скупштину у односу на Савет безбедности у оквиру система колективне безбедности Уједињених нација. Међутим, након избијања Корејског рата, где је Савет безбедности могао само одобрити војну акцију од стране коалиције под водством САД-а због одсуства из Савета Совјетског Савеза, направљен је покушај од западних држава да дају Генералној скупштини способност да препоручи војне мере за извршење у околностима када је Савету безбедности онемогућено то да учини због коришћења вета. Ова идеја је дефинисана у „Резолуцији уједињени за мир“, која предвиђа да: ако Савет безбедности у ситуацији када је извршена претња миру, кршење мири или акт агресије не извршава своју примарну оговорност одржавање међународног мира и безбедности због непостојања једногласности сталних чланова, Генерална скупштина ће одмах размотрити питање с циљем давања препорука чланицама за предузимање колективних мере, укључујући, у случају кршења мира или акта агресије, и употребу оружане силе када је то потребно за одржавање или обнављање међународних мир и безбедности.⁶

МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

УН, кад су створене 1945. године, имале су свега 51, а сада имају 191 државу чланицу. Читаве четири деценије живота ове организације био је у знаку Хладног рата, што је повремено значило и да ће рад овог наднационалног тела бити паралисан.

⁶ Wilson G., (2014), The United Nations and Collective Security

УН су прошле кроз период своје обнове и ревитализације у току раних 1990-тих, задобивши примарну улогу безбедносне институције.

Ово је довело до њиховог све већег учешћа у операцијама одржања мира, као и у управљању кризама, ослањајући се чак на 80.000 припадника трупа у више од 15 операција одржања мира, које су представљале радикалан прекид са идејом „традиционалног одржавања мира“, вођене у току Хладног рата. Нова генерација операција УН била је амбициознија од претходних из доба Хладног рата и често присилна.⁷

Вероватно највећи допринос система колективне безбедности УН-а који се флексибилно развија како би био вредан механизам у одржавању међународног мира и безбедности током политички напетог Хладног рата, налази се у развоју мировног процеса, процесом помоћу којег - борбене снаге су распоређене да одржавају мир између раније зараћених фракција.

Уједињене нације су створене да помогну у стварању мирнијег и стабилнијег међународног система. Један од начина на који је покушао да створи тај идеалан систем је путем мировних операција, спречавање ширења конфликта и надамо се да ће помоћи решавању ситуација унутар и између земаља које не могу сами решити. Проблем са овом улогом и акцијом данас је да она има потенцијал да се злоупотребљавају од стране моћних држава, држава које су укључене не само у стварање стабилнијег међународног система, већ и државе које су укључене у стварање врло одређене врсте међународног система, који се заснива на либералним демократским принципима и идеалима.⁸

У Повељи УН не постоје специфичне одредбе које се односе на одржање мира. Током година одржање мира је постало једна изузетна вештина пошто је подразумевало употребу војног особља које неће водити рат, већ спречити борбу између зараћених страна, обезбедити одржање прекида ватре и увести стабилизационе мере у област сукоба у току вођења преговора. Због тога је важно да се направи разлика између појма „колективна безбедност“ и одржање мира у међународном окружењу.

⁷ Дулић Д., (2008), Мировне и хуманитарне операције. Београд: Факултет Безбедности, стр. 133

⁸ Seaman K., (2014), The United Nations, Peacekeeping and Global Governance

Док је први појам везан за процес кажњавања, који се спроводи уз неки степен дискриминације, и који није нужно непристрасан, други појам је политички непристрасан и суштински ненасиљан. Стога је оджање мира утемељено на принципима који му дају легитимитет: сагласности сукобљених страна, непристрасност мировњака и употреба силе од стране лако наоружаних мировњака једино у самоодбрани.

Традиционалне мисије одржања мира користиле су се само када је окончан сукоб и уз сагласност зараћених страна. Оне су служиле за надгледање прекида ватре и примирје, а повремено су служиле и за раздвајање зараћених страна, као на Кипру 1964. године.

Традиционални принципи мировних операција УН су доведени у питање у низу операција после Хладног рата - нарочито кроз доделу овлашћења за коришћење силе која иде ван самоодбране на број операција и неизвесност око постојања сагласности за њихову примену од заинтересованих страна, чиме се ојачава могућност да се не могу основати на истој законској основи као операције које се стриктно придржавају принципа традиционалног мировног деловања.

Прва генерално призната мировна операција је Уједињене нације за ванредне ситуације (УНЕФ), основана је од стране Генералне скупштине 1956. године како би надгледала прекид ватре између Израела и Египта и повлачење снага на своју територију. УНЕФ је основан како би осигурао окончање Суезовске кризе током којих је Израел, под утицајем Велике Британије и Француске, напао Египат, имао је мандат да обезбеди и надзире прекид непријатељстава и повлачење страних трупа са територије Египта.

По завршетку Хладног рата Савет безбедности је све више био склон да даје пристанак за мировне операције. Већина нових операција се експлицитно бавила унутрашњим сукобима. Од 1989. године овакве операције су вођене у Авганистану, Анголи, Западној Сахари, Руанди, Сомалији и појасу Аузу у Чаду.

Након завршетка Хладног рата развија се тзв. мировна стратегија Уједињених нација која је представљена у виду документа Агенда за мир, који је предложио тадашњи генерални секретар Бутос Гали. У документу се као основни инструменти за стварање и очување мира наводе превентивна дипломатија, успостављање мира и очување мира.

Превентивна дипломатија подразумева акције које се предузимају са циљем да се спречи избијање спорова међу одређеним странама, као акција у циљу спречавања ескалације у насилне сукобе и спречавање ширења сукоба када настану. Успостављање мира подразумева акције којима се зарађене стране подстичу на преговоре о решавању сукоба, применом мировних средстава предвиђени Повељом. Очување мира подразумева распоређивање снага УН, уз сагласност свих страна, укључујући војно и полицијско особље, као и цивилну компоненту. Очување мира представља технику којом се проширују могућности за спречавање сукоба и стварање мира. Док се превентивном дипломатијом настоји разрешити сукоб пре него што прерасте у насилан сукоб, стварањем и очувањем мира настоји се зауставити сукоб и очувати мир након што се он успостави. Међутим, за спречавање и одржавање мира треба узети у обзир и концепт постконфликтне изградње мира, којом се може спречити понављање насиља међу државама и народима. Постконфликтна изградња мира подразумева мере као што су разоружање, деминирање, повратак и интеграцију избеглица, спровођење и надгледање избора, реформу правосуђа.⁹

Након што су стекле централну улогу у управљању кризама, Уједињене нације су се суочиле са великим тешкоћама у неким кризама – у БиХ и Сомалији – што је утицало на важну промену оцено о њиховим капацитетима за решавање криза. Све се више сумњало у њихову централну улогу, те је самој организацији претила опасност од маргинализације, оспоравања и потцењивања. Посебно су западне државе биле суздржане према УН и окледале да пошаљу своје снаге у операције које су се водиле под њеним руководством. Када год је у питању била нека сложена операција предност се давала или регионалним организацијама, попут НАТО-а, или коалицији намерника.

Крајем Хладног рата дошло је до изненађујуће сарадње пет сталних чланица Савета безбедности, што је подстакло многе нада да ће УН најзад бити у стању да наступе одлучно и раде на томе да се више не воде грађански ратови. Како су се смањиле тензије на европској граници између Истока и Запада, то су и националне власти и међународна заједница почеле све више да исказују спремност да учествују у операцијама у циљу одржавања мира и стабилности. Ова очекивања су убрзо уступила место сазнању да ће сукоби избијати и даље, те да ће се чак ширити.

⁹ Роквић В., (2017), Системи одбране. Београд: Факултет Безбедности, стр. 141

Операције УН не само да су постале учесталије, него је већина њих била већа и сложенија од ранијих. Поред тога што су суштински биле политичког и војног карактера, ове операције су садржале и значајне хуманитарне компоненте. Огромно становништво нашло се у непосредној опасности захваљујући дестабилизованом окружењу. Тешке мисије у Босни, Сомалији и Руанди уздрмале су организацију, а чланове Савета безбедности нагнали да буду селективнији у њиховим приоритетима за интервенцију. То је довело до тога да је Савет безбедности био брло неодлучан у вези са неким интервенцијама, а те је 1995. године одбио захтев за мисије у Бурундију, Конго-Бразавилу и Либерiji. Такође је срамно пропустио да се ангажује у случају геноцида у Руанди, што представља највећи неуспех УН да заштите цивиле од терора државе.

Ове мисије су имале различите успехе, који су у највећој мери зависили од спремности зараћених страна да се ангажују на постизању мира и поштују постигнуте договоре. У случају Босне, Руанде и Сомалије домаће стране у сукобу нису биле довољно спремне да сарађују са међународним посредницима, а мировне снаге нису имале довољно моћи, кохезије и воље да ове сукобе окончају.

Геноцид у Руанди је резултат неуспеха целог система УН који се проистакао из недостатка ресурса и политичке воље. Ове наведене операције (у Сомалији, БиХ и Руанди) успостављене су са претпоставком да ће се стране у сукобу придржавати потписаних мировних споразума, али су уједно биле успостављене и са неадекватним ресурсима за остварење предвиђеног мандата.

Интервенција УН-а у бившој Југославији добила је више ресурса и политичке воље од интервенције у Сомалији која се десила у исто вријеме. У том смислу моћне државе чланице користе су Уједињене нације у мировним операцијама да селективно спроводе норме везане за концепт глобалне управе како би створили друштво стабилних либералних демократских држава способних да сарађују у решавању глобалних проблема. Чињеница да се ове норме не примењују конзистентно у свим операцијама је још једна јасна демонстрација начина на које мировне операције утиче политика моћи и национални интереси чланова Савета безбедности.

Од краја Хладног рата операције Уједињених нација су се прошириле од традиционалног надгледања прекида ватре на нове улоге, при чему су многе операције имале макар имплицитни заштитни елемент. Тако је у Сомалији интервенција Уједињених нација имала иницијално хуманитарну мисију (заштита становништва у току грађанског рата од умирања од глади); у Руанди су обезбеђивале заштиту цивила, док су у бившој Југославији подржавале „безбедносне зоне“.

Хуманитарне операције УН у послехладноратовском периоду биле су и ширег обима и далеко сложеније од предходних мисија. Ове нове интервенције су укључивале далеко шири обим послова, укључујући и заштиту територије, људи, као и операције допремања помоћи, разоружања зараћених страна, полицијске заштите демилитаризованих зона и надгледање демобилизације, праћење и вођење избора, помоћи да се реконструише влада, полицијске снаге и војска. Овакве операцију заузимају сиву зону између традиционалног одржања мира и наметање мира. Нису сви аспекти ових вишенамених мисија имале пристанак свих страна на терену. Док је пристанак био од централне важности за традиционално одржање мира, за ове проширене операције није било одлучујуће. Особље ових операција могло је да се користи претњама и да употреби силу како би испунили свој мандат или, ако је то било неопходно, да силом допреми помоћ угроженима, да обије напад на цивиле, да силом разоружа изгреднике и ухапси ратне злочинце.

Данас се под овим термином подразумевају све мисије УН које укључују војне, полицијске и цивилне снаге, намењене очувању мира и безбедности. У зависности од улоге која им је додељена, оне се означавају као операције очување мира, традиционалне мировне операције, проширене мировне операције, хуманитарне операције, операције наметања мира итд.

Мандат мировних операција се мења од традиционалних ка мултидимензионалним, повећава се број и мења састав особља. УН су уједно успоставиле и нове, иновативне мисије, попут мисије у Сирији у сарадњи са Организацијом за забрану ширења хемијског оружја.

ПОСТХЛАДНОРАТОВСКЕ КРИЗЕ

Руанда

Геноцид у Руанди се догодио у периоду када су Уједињене нације деловале на експанзиван, али веома селективан начин, одбацујући структуралну неусаглашеност између одговорности међународних институција и интереса држава. Изузев Француске, главне силе, као и Савет безбедности, нису били заинтересовани за Руанду јер је ова земља била маргинална за њихове економске или политичке проблеме, а периферна је према међународним стратешким ривалитетима.

Недостатак политичке воље великих сила за жртвовање капитала и војног особља је очигледан у тексту Резолуције 872. Мировна операција је првобитно одобрена шест месеци, што је уобичајена пракса у мировним операцијама УН-а. У случају Руанде, међутим, то се могло продужити само након разматрања Савета безбедности заснованог на извјештају генералног секретара о томе да ли је постигнут значајан напредак у примени Аруша мировног споразума за разлику од извештаја који би такође проценио стање људске безбедности. Резолуција 872 предвиђала је споро, постепено распоређивање снага УНАМИР-а¹⁰, што је значајно ограничило могућности УНАМИР-а да изврши свој мандат. Ниједна од резолуција Савета безбедности која се односи на Руанду усвојена од 1993. до 21. априла 1994. године (Резолуција 812, Резолуција 842, Резолуција 872, Резолуција 893 и Резолуција 909) није одобрила - или чак ни поменула - потенцијалну употребу силе која би омогућила УНАМИР да би извршио свој мандат у складу са његовим захтевима, а након што је усвојио Резолуцију 872, позвао је генералног секретара да разматра доношење најнижих стандарда за УНАМИР и захтева да генерални секретар извештава о томе шта је постигнуто у том погледу. Другим речима, Савет безбедности је затражио анемичну мировну силу која би се лако могла смањити, која не би могла да употреби силу да би извршила свој мандат, а то би имало мало људских и политичких разлога за велике силе.

¹⁰ УНАМИР је мисија Уједињених нација за помоћ Руанди која је основана Резолуцијом 872 Савета безбедности ун 5. октобра 1993. године.

Насупрот томе, Резолуција 871, коју је Савет усвојио дан раније док је масакр у Могадишу био у потпуности приказан на америчким телевизијским екранима, овластио УНПРОФОР¹¹ да "предузме све неопходне мјере, укључујући употребу силе, како би осигурала њену сигурност и њену слободу покрета у Хрватској. Недостатак воље да се оконча геноцид и да се поштују међународне обавезе обликовала је интервенцију Савета безбедности у Руанди.¹² Како се геноцид одвијао 1994. године, постала је очигледна ограничења мировних снага, нарочито у погледу ризика који треба толерисати. УНАМИР није добила никакав ауторитет.

Босна и Херцеговина

Рат у Босни и Херцеговини је уско повезан са распадом Југославије. Југословенска криза почиње слабљењем дотадашње комунистичке власти, што се може окарактерисати као део општих промена које су уследиле завршетком Хладног рата у свету. У случају Југославије, комунизам је све више губио идеолошку снагу пред јачањем национализма крајем осамдесетих година 20. века.

Ово је био први конфликт пост-хладног рата. Он је присилио припаднике међународне заједнице да реше своје заједничке безбедносне интересе и да обликују мултилатералну дипломатску и војну интервенцију. Распад бивше Југославије трајао је деценију, манифестујући се у четири рата - прво у Словенији 1991. године, након чега су се десили ратови у Хрватској 1991-1992, у Босни и Херцеговини (БиХ) 1992-1995, и на Косову 1998-1999. У три и по године рата, УН се укључила политички, дипломатски и војно, као и на хуманитарном нивоу. Његова ангажованост обухватила је пре-конфликтне, конфликтне и пост-конфликтне периоде. За почетак, сматрало се да је локални сукоб решен на европском политичком и дипломатском контексту кроз укључивање Европске заједнице (ЕК). Готово од самог почетка, ЕК није била у стању самостално да се носи са кризом, зато што није имала политичке, дипломатске и војне инфраструктуре потребне за суочавање с таквим сукобима. Трансформација Европске комисије у Европској унији у фебруару 1996. године, као институционални оквир ЕУ (или раније ЕК), још није развијена.

¹¹ УНПРОФОР – заштитне снаге Уједињених нација које су створене Резолуцијом Савета безбедности 743 1992. године, намењене за решавање југословенске кризе.

¹² Genser and Ugarte, (2014), UNSC in the Age of Human Rights

Очигледне слабости ЕК / ЕУ требале су надокнадити УН, који су се укључили у мировну медијацију убрзо након избијања првог великог сукоба који се одвијао у Хрватској у јуну 1991. године. Од раног рата у Босни УН су сарађивали са ЕУ у покушају да преговарају о споразуму. Због непостојања овог споразума, у априлу 1994. године, дошло су до формирања *ad hoc* тела, назване Контакт група, у којој су били представници из Француске, Немачке, Русије, Велике Британије и Сједињених Држава. Његова формација је била прагматичан покушај превазилажења недостатака заједничких дипломатских напора ЕУ и УН-а и оживљавања пропалих мировних предлога новим мултилатералним приступом. Група је укључила представнике САД и Русије, показујући повећан интерес САД-а и све већу свест о томе да без активног укључивања Русије било би тешко убедити српску страну да прихвати било какав мир. Настављени су мировни напори, а завршетак рата у БиХ је настао 1995. године захваљујући министарствима и дипломираним активностима, који су се придружили Сједињеним Државама. Одлука Сједињених Држава да доведе стране на преговарачки сто довела је до бомбардовања српских војних положаја у БиХ почетком септембра 1995. Мировна конференција коју је покренуо САД одржана у новембру 1995. године у близини Дејтона, у америчкој држави Охајо. Сједињене Државе су прослављене као посредник и мировни оператер у БиХ, док ће УН памтити због немогућности да спречи геноцид.

Конфликт у бившој Југославији изазвао је глобалну расправу о функционисању УН у сукобима после Хладног рата. Неуспех Савета безбедности у спречавању геноцида или престанку сузбијања у БиХ најбоље се може схватити захваљујући променљивој улози УН након Хладног рата. Нови безбедносни изазови показали су да мировне мисије УН и мировне операције требају допунити капацитети за мир, као што је генерални секретар УН-а Боутрос Боутрос-Гхали рекао у Агенди за мир из 1992. У мировном споразуму и изван тога није постојала "правда победника", нити је једна страна идентификовала као "криву" или "одговорну" за ослобађање насиља. Може се закључити да су на почетку резолуције Савета безбедности у периоду од 1991. до средине 1993. одржале тон неутралности у односу на стране у конфликту.

Косово

Албанска терористичка организација ОВК-а, 1996. године започиње сукобе са полицијом Србије, нападима из заседе на патроле или мање полицијске станице. Ово се 1998. претворило у прави рат, када су се терористички напади на регуларне снаге безбедности проширили на целу Покрајину. То је довело до жестоке реакције полиције и укључивања војске у сукоб. САД и ЕУ су оптужили Србију за прекомерну употребу силе. Након дипломатских притисака САД и ЕУ на СР Југославију да повуче војне и полицијске снаге из Покрајине и омогући Албанцима већи степен аутономије, дошло је и до отворених претњи НАТО бомбардовањем. У октобру 1998. председник СРЈ Слободан Милошевић са америчким изаслаником постиже споразум о распоређивању посматрачке мисије ОЕБС-а на Косову и Метохији и повлачењу дела војних и полицијских снага, чиме је привремено отклоњена опасност од НАТО бомбардовања. И поред овога, терористички напади ОВК-а се настављају. У јануару 1999. долази до нових претњи бомбардовањем од стране НАТО-а и западних земаља. У фебруару 1999. одржана је мировна конференција, на којој су учествовали представници власти СРЈ, косовских Албанаца, ЕУ, САД и Русија. Након три недеље преговора није постигнут никакав споразум. Ово је за САД и ЕУ био последњи покушај да се косовска криза реши мирним путем па су упутили отворени ултиматум властима СРЈ да ће доћи до НАТО бомбардовања уколико не прихвате предлог споразума, којим је предвиђено војно присуство НАТО снага у земљи и аутономија Косова и Метохије која се граничила са независношћу (предвиђен је референдум о независности за три године). Након што је СРЈ ово одбила, 24. марта уследило је НАТО бомбардовање противно међународном праву и без сагласности Савета безбедности Уједињених нација. Бомбардовање је окончано након 78 дана Кумановским споразумом и Резолуцијом 1244 Савета безбедности ОУН. Након спровођења овог споразума, преко 200.000 Срба и других неалбанаца напустило је Косово и Метохију у страху од албанског насиља. ОВК-а је и након окончања сукоба наставила да чини злочине над српским цивилима.

После НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године, Косово и Метохија долази под управу Уједињених нација. Према Резолуцији 1244., Косово и Метохија је део Србије, али је под контролом УН.

Масовно етничко чишћење Срба на територији Косова и Метохије догодило се у марту 2004. године, познато као Мартовски погром. Албански екстремисти су напали читаве српске заједнице и српске културно-историјске споменике.

Органи привремене самоуправе на Косову и Метохији, у фебруару 2008. године, под апсолутном доминацијом Албанаца, уз политичку и организациону подршку ЕУ и САД, донели су једнострану декларацију о проглашењу независности Косова и Метохије од Србије. Србија је одбацила и оштро осудила ову декларацију и захтевала саветодавно мишљење Међународног суда правде. Независност самопроглашене Републике Косово до сада је признало 106 од 193 чланице Уједињених нација.

Либија

За разлику од многих других криза, међународна заједница, посредством Савета безбедности Уједињених нација, брзо и ефикасно реаговала на конфликт који се одвијао у Либији. У Либији, хиљаде живота је спашено, препознајући непосредну угроженост цивилног становништва. У свом одговору на кризу у Либији, међународна заједница је обезбедила широк спектар алата, од којих су неке примењивали у претходним околностима, као што је наметање зоне забране лета и упућивање ситуацију која се одвија на разматрање међународном судском телу. Међународна интервенција у Либији јединствена је у многим погледима. Једна од разлика је у томе што су регионалне организације извршиле централну улогу у сукобу, што указује на то да ће ови актери имати већи степен ефеката у будућности. Друга је чињеница да су, готово одмах након почетка војних операција у Либији, дошло до различитих схватања у вези са одговарајућим средствима за заштиту цивила и везама између интервенције и ширих политичких циљева.

Рат у Либији је почео након што су се антивладини протести претворили у оружану побуну, а затим и у грађански рат између државних и побуњеничких снага. Месец дана након ерупције демонстрација, Савет безбедности је одобрио употребу силе ради заштите цивила у Либији. По дипломатским стандардима, ово је био одговор брзине. Савет безбедности је, у фебруару, донео Резолуцију 1970, којом су уведене санкције против либијске власти, Муамера ел Гадафија¹³ и њему блиских људи, а такође је позван Међународни кривични суд у Хагу да истражи наводну неоправдану употребу силе против цивилног становништва. Резолуција 1970. године се показала недовољно. Конфликт у Либији је ескалирао и њен човек је наставио да расте. Као одговор, Француска и Уједињено Краљевство су предложили да се успостављају питања која се тичу проширења ваздухоплова и да су важна предност ваздушне надмоћности. Међутим, одговор Сједињених Држава, Русије, Кине, Немачке, Бразила и других чланова Савета безбедности био је млак. НАТО, за који се широко сматра да је главни кандидат за спровођење зоне за Либију, јасно је изразио да неће интервенисати без изричитог одобрења Савета безбедности. Савет безбедности Уједињених нација изгласао је Резолуцију 1973, која је пружила правну подлогу за савезничку војну интервенцију у Либији. "За" је гласало десет сталних чланица СБ-а, против није био нико, а тренутни председавајући Кина, Русија, Индија, Бразил и Немачка били су уздржани. Резолуцију је у име Арапске лиге подржао Либан. Подршка макар једног дела арапских земаља за војну интервенцију у Либији била је кључна, да би се избегао утисак да после Ирака и Авганистана западне силе поново силом интервенишу у једној муслиманској земљи. Савет безбедности ОУН у марту 2011. године је одобрио успостављање зоне забране лета изнад Либије, што је довело до вишемесечних ваздушних удара у овој земљи, најпре под вођством неколико западних земаља, а потом и НАТО-а.

У октобру, долази до хапшења и смрти вишедеценијског либијског вође Муамера ел Гадафија. ОУН је званично затражила истрагу о Гадафијевој смрти, јер би она могла да буде ратни злочин.

Захваљујући све већој величини и сложености мировних операција УН, УН је започео праксу распоређивања хибридних мисија у сарадњи са регионалним организацијама.

¹³ Муамер ел Гадафи је либијски вођа, који је владао Либијом након пада монархије (1969) и он је владар са најдужим стажем тренутно на свету.

Интервенција у Либији представља далеку прекретницу у овом тренду и потврђује да је заштита цивила постају успостављени као основа за међународну оружану интервенцију у унутрашњим сукобима. Као и претходне ситуације, мандат који је издао Савет безбедности извршили су државе и регионална организација, односно НАТО. Међутим, у Либији Савет безбедности је такође увео нове праксе у свом приступу интервенцији у унутрашњим сукобима, нарочито увођењу унапређене зоне забране лета у комбинацији са проширеним мандатом за заштиту цивила и цивилних подручја под претњом напада.

Сирија

Грађански рат у Сирији је текући оружани сукоб између представника власти и опозиције. Почео је у марту 2011. године истовременим демонстрацијама у више сиријских градова против сиријске владе и председника Сирије Башара ел Асада. Демонстранти су тражили већа грађанска и социјална права као и одлазак са власти Башара ел Асада. Протести и демонстрације су касније прерасли у оружане сукобе а 2012. године сукоб побуњеника и Војске Сирије прераста у грађански рат. Последица обог оружаног сукоба јесте велики број погинулих, а процењује се да око 1,5 милиона Сиријаца напустило своје домове.

Покушај да се кроз Савет Безбедности, као на примеру Либије, уведе зона забрањеног лета и изврши војна интервенција, блокирале су Кина и Русија у страху од додатне ескалације насиља и једностраних решења.

Русија је од самог почетка кризе јасно ставила до знања да ће снажно одбранити сиријску владу. Москва је имала непосредне интересе у Сирији, укључујући и малу поморску базу, али је мотивисана и жељом да се спречи понављање либијске интервенције и демонстрира континуирани престиж и важност земље у Савету безбедности. Док су се западњачке странке у почетку надале да ће Русија компромитовати да заштити своје конкретне интересе у Сирији, Москва је видела већу стратешку вредност у показивању да неће поклекнути под међународном притиску. Кина је у великој мери пратила руководство Русије током кризе.

Сиријска криза је показала политичке границе Савета безбедности као колективног браниоца људских права. И поред тога, сиријска прича такође је показала колико су дубоко забринуте за људска права и заштиту цивилних држављана који су се повезали са безбедносним службама.

Кина и Русија су имали разлике у погледу разматрања Савета и прихватили су основни принцип да УН не може игнорисати патње сиријског народа. Њихово највеће неслагање са Западом није било о значају људских права, већ уместо легитимности промене режима: да ли би Савет безбедности решио кризу олакшавајући иселјавање председника Асада?

На почетку конфликта све стране су желеле да избегавају разговор о промени режима, али бар од тренутка када је Арапска лига захтевала одласком Асада почетком 2012. године, тема се не може избећи. Питања људских права постала су заплетена са основним политичким питањем ко ће владати Сиријом. Ананов покушај да се то реши иницирањем преговаране транзиције дошао је прекасно, јер су и сиријска влада и њени противници били заробљени у ескалационом циклусу насиља.¹⁴ Трагично је да Савет безбедности није одустао од сиријске кризе која је ескалирала 2011. године, пре него што је решење постало готово немогуће. Као поуку, коју треба да избуку чланови Савета безбедности из ове кризе јесте да требају реаговати на злоупотребе људских права и прве знакове конфликта што је раније могуће.

САРАДЊА УН И РЕГИОНАЛНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Овај тренд у већини случајева представља последицу финансијских и политичких ограничења које ометају одлучније реаговање УН. Чињеница да светска организација није у могућности да сама спроводи систем колективне безбедности предвиђена је могућност да се у том систему, као помоћно средство, нађу и регионалне организације. Примери регионализације мировних операција протежу се од мандата наметања мира до опрезнијих операција, које укључују добро познате случајеве као што су Сомалија, Хаити, Заливски рат, Руанда, Босна и Херцеговина. У бројним случајевима Савет безбедности је само одобри – некад и са приличним закашњењем – спровођење ових активности које су биле увелико планиране или чак започете.¹⁵

¹⁴ Genser and Ugarte, (2014), UNSC in the Age of Human Rights

¹⁵ Дулић Д., (2008), Мировне и хуманитарне операције. Београд: Факултет Безбедности, , стр. 179

Прва формална сарадња Уједињених нација са неком регионалном организацијом била је 1948. године, са Организацијом америчких држава, а њихова сарадња је била евидентирана под осмим поглављем Повеље Уједињених нација. Убрзо су све релевантне организације постале средство реализовања интереса великих сила.

Сарадња са регионалним организацијама ради реализовања мировних операција током Хладног рата била је ретка и често неуспешна, што се мења у послехладноратовском периоду, када скоро све резолуције Савета безбедности садрже упутства која регулишу рад регионалних организација у мировним мисијама УН.

Генерални секретар УН Бутрос Гали, у свом извештају „Агенда за мир“, истакао је допринос који треба да дају регионалне организације у складу са VII главом Повеље како би се помогло раду Савета безбедности. Он итиче: „Ангажовање регионалних организација подразумева размену информација, консултације, као и заједничке акције у реализацији мировних мисија са УН-ом. Успешна сарадња са УН-ом појачала би напоре регионалних организација да са још већим степеном ефикасности и легитимности дејствују у циљу повећања свог значаја у међународном одлучивању.”¹⁶

Повеља намерно не даје прецизну дефиницију регионалних ангажмана и агенција и на тај начин допушта корисну флексибилност у погледу оних активности које државе предузимају с обзиром на регионални значај, а у циљу међународног мира и стабилности.

Такође, Повеља Уједињених нација упућује своје државе чланице да своје спорове решавају путем својих регионалних организација, а у случају да не дођу до неког мирног решења, тек онда да се обрате Савету безбедности.

У циљу побољшања координације, Савет безбедности је 2005. године усвојио Резолуцију 1631, којом се државе и релеванне међународне организације позивају да, између осталог, допринесу јачању капацитета регионалних организација, нарочито афричких регионалних организација, у превенцији сукоба, управљању кризама и постконфликтној ситуацији.

¹⁶ Boutros G., (1992), An Agenda for Peace, New York: UN Department of Public Information, стр. 63

Такође, препоручује се боља комуникација између УН и регионалних организација, али се указује и на обавезу регионалних организација, да у складу са Повељом УН, у потпуности информишу Савет безбедности о њиховим активностима у оджавању међународног мира и безбедности.

Савет безбедности и даље остаје једини одговоран за регулисање међународног мира и безбедности, а који ће уз помоћ регионалних организација олакшати терет Уједињених нација, али и појачати осећај сарадње, договора и демократизације у међународним пословима. Међутим, не треба заборавити да су САД након трансформације Савета безбедности у орган од прворазредног значаја оствариле апсолутну доминацију у Организацији Уједињених нација, и да управо преко ове организације остварују и намећу своје интересе.

УТИЦАЈ ГЛОБАЛНЕ ПОЛИТИКЕ УН НА РЕШАВАЊЕ КРИЗА

По завршетку Хладног рата почетком деведесетих, Уједињене нације биле су на челу покушаја међународне заједнице да успоставе "нови светски поредак", светски поредак који би се заснивао на слободи, сарадњи и универзалном поштовању људских права. Будило је наду да ће УН коначно моћи испунити своје обећање да ће "спасити наредне генерације од ратног злочина" (1945). То је уз уклањање конкурентске конкуренције суперсила, која је у многим случајевима замрзнула УН у неактивност, УН би могла интервенисати у више ситуација како би осигурала међународни мир и сигурност. Овај идеалистички сан је стављен на тест, пошто се УН суочава са све већим бројем сложених и разноврсних конфликта, ситуација које су само сложене драматичним променама које су се дешавале унутар међународног система; укључивање нових и различитих актера, утицај глобализације и технолошког напретка и развој глобалних проблема који су били ван могућности индивидуалних држава за решавање, као што су деградација животне средине, тероризам и здравствене пандемије.

Уједињене нације су створене да помогну у стварању мирнијег и стабилнијег међународног система. Један од начина на који је покушао да створи тај идеалан систем је путем мировних операција, спречавање ширења конфликта са надом да ће помоћи решавању ситуација унутар и између земаља које не могу саме решити. Проблем са овом улогом и акцијом данас је да она има потенцијал да се злоупотребљавају од стране моћних држава, држава које су укључене не само у стварање стабилнијег међународног система, већ и државе које су укључене у стварање врло одређене врсте међународног система, који се заснива на либералним демократским принципима и идеалима.

Свет у ком живимо, уређен је савременим глобализацијским токовима, који су омогућени брзим развојем на пољу комуникације и транспорта, а које су често управљани жељом великих корпорација освајање тржишта у новијим крајевима света. Догађаји који се одвијају на једном крају света без сумње утичу на све делове света, директно или индиректно, неправедно разлику да ли су у питању избеглице са ратних подручја, мигранти или средства комуникације.

Како би се обезбедио стабилан мир, неопходно је обезбедити простор за изградњу основних институција државе, које првенствено треба да уједине своје унутрашње разлике и реше проблеме.

Међународна заједница све више показује немогућност да реши проблеме делотворности мировних мисија које постају непредвидљиве, неодређене. Пред мировне мисије постављају се велики број значајних проблема, један од њих је велика разлика између теорије и праксе. Међу најважнијим проблемима истиче се утицај савремене глобализације на мировне мисије, који се манифестује кроз утицај различитих транснационалних актера, који имају водећу улогу, хегемонију, односно превласт САД-а и стварање нових ратова.

ЗАКЉУЧАК

Свет у коме живимо био је праћен различитим сукобима. Током двадесетог века догодила су се два највећа сукоба у историји човечанства, која су однела велики број људских жртава. Након Првог светског рата основано је Друштво народа, које је требало да учини да до таквих сукоба више не долази и да забрани рат као средство решавања сукоба. Међутим, ова организација то није успела да оствари. Поставила је одређена ограничења, која нису била довољна, па је дошло до избијања Другог светског рата, којим и формално престаје постојање ове организације.

Као наследница ове организације, формирана је Организација Уједињених нација, чије идеје о постојању, начинима за одржавање међународног мира и безбедности, социјалне и економске сарадње, дефинисане су још током Другог светског рата. Повелем Уједињених нација, након два светска рата, као главни циљеви организације дефинисани су одржавање међународног мира и безбедности, поштовање и заштита људских права и основних слобода за све народе, економски и социјални развој, ради решавања међународних економских, социјалних, културних и хуманитарних проблема.

Мисије које су Уједињене нације предузимале, ради остварења међународног мира и безбедности, неке од њих су биле неуспешне. То се превасходно односи на ангажовање Уједињених нација у решавање сукоба која су пратила распадање Савезне Федеративне Републике Југославије, као и сукоби у Сомалији и Руанди. Као узорици неуспеха Организације УН да реши ове сукобе јављају се пре свега интереси великих сила, који су на разне начине утицали на поступање у акцијама, као и недовољни степен јединства, нарочито током Хладног рата.

Остаје питање зашто се на неке захтеве за интервенцију, који су направљени од краја Хладног рата, одговорило, а на неке се игнорисало. Светски лидери обећали су модерну еру мира, мултилатерализма и међународне безбедности. Кључна међу овим обећањима била је "Агенда за мир" од стране Бутрос Гали из 1992. године која је Уједињеним нацијама пружила нове идеје да ефикасно изврше задатак управљања и решавања сукоба тиме што одбацују традиционалну улогу плавих шлемова како би укључили принудну акцију, превентивну дипломатију и изградњу мира.

Овај дневни ред испитао је дипломатске инструменте који су били на располагању УН за решавање сукоба, без одбијања употребе силе. Интервенција из 2011. године у либијском грађанском рату, где је спровођење Резолуције 1973 остварено кроз ваздушну кампању, ограничавајући број жртава на рачун жртава безбедности цивилног становништва. Национални интереси и даље превладавају при одлучивању о томе где, када и како треба интервенисати. Неефикасна акција Савета безбедности за заустављање убистава у Дарфуру, упркос квалификацији тих убистава као "геноцида", указује на континуирану неспремност Савета безбедности да интервенише у Црној Африци. Зашто је Савет безбедности позвао на акцију у Либији богатом нафтом, док је конфликт такође био бесан у Сирију? Такође, државе чланице које су оптужене за кршења међународног права и даље имају дозволу да послуже као нестални чланови Савета безбедности. Познато је да је Руанда 1994. године имала нестално место у Савету безбедности и да је могла приступити и утицати на расправе о интервенцији и сходно томе реаговати.

Организација Уједињених нација зависи од воље и интереса својих чланова, али је све више јасније да одлучивање о њеним акцијама зависи од великих сила, које усмеравају деловање Организације у правцу остварења својих интереса.

И поред великих недостатака система и структуралне неравноправности Уједињених нација, мора да се призна да би данашњи свет био изложен много већем ризику од сукоба и мање безбедан да Уједињене нације не постоје. Од свог оснивања, Уједињене нације су забележиле веома значајне успехе у превенцији, управљању и ублажавању последица великих криза и катастрофа изазваних природним, људским и техничко-технолошким факторима. Међутим, она мора бити јача од притиска великих сила, у жељи да остваре своје интересе, где се пре свега мисли на Сједињене Америчке Државе, јер ЈЕ евидентно да Уједињене нације постају покровитељ лажног легитимитета војно-политичких интервенција САД.

ЛИТЕРАТУРА

1. Boutros-Boutros, G. (1992). *An Agenda for Peace*. New York: UN Department of Public Information.
2. Genser, J., & Ugarte, B. S. (Eds.). (2014). *The United Nations Security Council in the Age of Human Rights*. Cambridge University Press.
3. Seaman, K. (2016). *UN-tied nations: the United Nations, peacekeeping and global governance*. Routledge.
4. Wilson, G. (2014). *The United Nations and collective security*. Routledge.
5. Аврамов, С. (1978). *Међународно јавно право*. Београд: Савремена администрација.
6. Вучинић, З. (2013). *Међународно јавно право*. Београд: Факултет безбедности.
7. Димитријевић, В. (1970). *Међународна заједница и Уједињене нације*. Београд: Савез удружења за Уједињене нације Југославије.
8. Дулић, Д. (2007). *Етика и политика хуманитарне помоћи*. Београд: Факултет безбедности, Службени гласник.
9. Дулић, Д. (2008). *Мировне и хуманитарне операције*. Београд: Факултет безбедности, Службени гласник.
10. Кековић, З. (2011). *Системи безбедности*. Београд: Факултет безбедности.
11. Организација Уједињених нација, званична интернет презентација, www.un.org.
12. Роквић, В. (2017). *Системи одбране*. Београд: Факултет безбедности.
13. Стајић, Љ. (2011). *Основи система безбедности*. Нови Сад: Правни факултет.